

30. Kaupunginmuseo

Museolautakunnan kokoonpano ja kokoukset. Museolautakunnan puheenjohtajaksi valittiin v:ksi 1955 professori Y. F. Nurmio ja lautakunnan jäseniksi kansanedustaja M. H. Salmela-Järvinen, rouva A. A. Keto, diplomiarkkitehti N. E. Wickberg ja tekstiilitaiteilija R. M. Aarnio (12. 1. 49 §). Kaupunginhallituksen edustajaksi lautakuntaan valittiin rouva M. H. Meltti (13. 1. 83 §). Museolautakunta valitsi varapuheenjohtajakseen diplomiarkkitehti Wickbergin (28. 1. 4 §). Lautakunnan sihteerinä oli museonhoitaja H. K. Helminen.

Museolautakunta kokoontui kertomusvuoden aikana 9 kertaa; kokoukset pidettiin kaupunginmuseossa. Pöytäkirjojen pykäläluku oli 90.

Esitykset. Lautakunta teki toimialaansa koskevista asioista seuraavat esitykset: kaupungin virastojen sijoittamista kaupungintaloon ja sen läheisyyteen tutkivan komitean täydentäminen kutsumalla sen jäseneksi museolautakunnan edustaja (28. 3. 29 §); Mariankatu n:o 9 tontilla n:o 7 sijaitsevan puurakennuksen säilyttäminen ja siirtäminen (9. 9. 64 §, 7. 12. 86 §); lautakunnan edustajan valitseminen Vanhan kaupunginosan rakennushuoltoa käsittelevään toimikuntaan (24. 10. 75 §); Vanhan kirkon puiston valaistuksen muuttaminen puiston tyyliin sopivammaksi (9. 9. 70 §) sekä toimenpiteisiin ryhtyminen kaupungin eräiden vanhojen puistoalueiden säilyttämiseksi ja niiden lähiympäristön rauhoittamiseksi kotiseudunhoidollisten näkökohtien mukaisesti (7. 12. 90 §).

Lausunnot. Kaupunginhallitukselle annettiin lausunnot seuraavista asioista: johtaja E. A. Hellmanin keräämän ja museon kokoelmiin tarjoaman raitiovaunulippukokoelman ostaminen (22. 2. 15 §); taiteilija Uno Heikkisen Helsinki-aiheisten vesivärimaalausten ostaminen museon valinnan mukaan (22. 2. 17 §); mietintö kaupungin alueella olevien puolustuslaitoksen hallintaan kuuluvien saarien asunto-, liikenne-, sosiaalisten- ym. olosuhteiden selvittämiseksi ja parantamiseksi (19. 4. 35 §); Lauttasaarella sijaitsevan ns. Tuntemattoman sotilaan haudan sekä Krimin sodan aikaisten linnoituslaitteiden säilyttäminen, ottaminen kaupungin haltuun ym. (19. 4. 37 §, 13. 6. 55, 56 §) sekä kaupungin irtaimen omaisuuden tarkastajien esitys antiikkiarvoa omaavien irtaimistoesineiden hoidosta ja luetteloinnista (27. 5. 43 §).

Edellisten lisäksi museolautakunta antoi lausunnot Kalevalaseuralle Gallen-Kallelan museon aluetta koskevasta asiasta sekä rakennusviraston katurakennusosastolle Kuloosaaren kartanon korjaustöistä.

Museolautakunnan esityksen perusteella kaupunginhallitus päätti ostaa kaupunginmuseolle johtaja E. A. Hellmanin keräämän ja järjestämän kokoelman, joka sisälsi 881 raitiovaunulippua v:lta 1891—1952, 122 alennuslippua, 16 vaihtokorttia, 1 kartan, 53 kuvaa ja 3 painotuotetta. Kokoelman hinta oli 150 000 mk. Taiteilija Uno Heikkisen 132 Helsinki-aiheista vesivärimaalausta käsittävän kokoelman ostamiseksi museolle myönnettiin 80 000 mk. Kokoelma sisälsi pääasiassa sellaisia Helsingin rakennusten sekä katu- ja pihojen kuvia, joista ei ole olemassa valokuvia. Lisäksi oikeutti kaupunginhallitus museolautakunnan ylittämään ao. määrärahaa enintään 200 000 mk museon kokoelmien täydentämiseksi tarvittavien sisustusesineiden ja Magnus von Wrightin Helsinki-aiheisten piirrosten ostamista varten.

Henkilökunta. Kassanhoitaja H. S. Airakselle myönnettiin hänen iän perusteella pyytämänsä ero 30. 4. lukien (28. 3. 24 §). Kassanhoitajan virkaan valittiin 1. 5. lukien prokuristi I. Kuurre (19. 4. 34 §).

Työsuhteessa olevan museonvartija-siivoojan työpäivä oli 1. 1. 1955 lukien 8-tuntinen ja kuukausipalkka 6. palkkaluokan peruspalkka 20 930 mk kuukaudessa.

Kertomusvuonna ei kukaan museon viranhaltijoista nauttinut virkavapautta. Sairauslomaa ei ollut eikä työtapaturmia sattunut.

Museon edustajana Suomen Museoliiton Rautalammillla 13.—14. 8. pidetyssä vuosikokouksessa oli museonhoitaja H. Helminen. Lautakunnan edustajiksi Cygnaeuksen Galleriassa 29. 10. järjestettyyn tiedoitustilaisuuteen lähetettiin rouva Keto ja museonhoitaja Helminen.

Kokoelmien karttuminen. Kaupunginmuseon kokoelmiin saatiin lahjaksi tai hankittiin ostamalla yhteensä 3 076 esinettä. Nämä jakaantuvat eri pääryhmiin seuraavasti: kirjallisuutta 226, karttoja 3, rakennuspiirustuksia 96, valokuvia ilman negatiivia 927, valokuvanegatiiveja vedoksineen 410, diapositiiveja 36, Helsinki-aiheisia postikortteja 423, öljymaalauksia 4, vesivärimaalauksia ja piirroksia 240, graafisia töitä 2, virka-ym. merkkejä 6, leimoja ja leimasimia 7, mitaleja ja rahoja 13, huonekaluja 46, hopea- ja tinaesineitä 4, posliinia ja lasia 357, talous- ja työkaluja 42, puvustoa ja käsitöitä 67, maalöytöjä 3, arkistoinesta 63 ja kuvalaattoja 101.

Lahjoituksia kaupunginmuseon kokoelmiin tekivät seuraavat henkilöt, laitokset ja yhtymät: rouva I. Alanen, tohtori Ansprach, rouva S. Berner, neiti G. Boman, herra O. Broström, neiti M. Bröyer, maisteri M. Castrén, Osuusliike Elanto, rouva I. af Forselles, Föreningen Granatenhjelm, valokuvaaja C. Grünberg, taiteilija Eva Gylden, merikapteeni H. Heikkinen, Helsingin kaupunginhallitus, kaupunginarkisto, huoltolautakunta, kiinteistövirasto, satamalaitos, vesilaitos, Helsingin Yliopiston ylioppilaskunnan kirjasto, Helsinki-Seura, kauppaneuvos E. Idmanin perikunta, johtaja M. Kilpi, neiti K. Kjerrström, maisteri H. Kontturi, maisteri V. Kunnaksen kuolinpesä, kassanhoitaja I. Kuurre, tohtori O. K. Kyöstiö, taidetakoja L. Leinon kuolinpesä, neiti K. Linder, tohtori A. Lindström, vahtimestari T. Luhtasaari, G. ja M. Molanderin kuolinpesä, majuri B. Nordenstreng, toimistoapulainen T. Partanen, toimittaja W. Pettersson, Päivärinnan lastentarha, rouva A. Rancken, lehtori E. Salola, diplomi-insinööri S. Schalin, neiti A. Schönfelder, maisteri A. Sinisalo, Sotamuseo, kirjanpitäjä A. Särkisilta, Suomen Farmaseuttinen Yhdistys, Suomen Kukkasarahasto, eläinlääkäri, majuri H. Stenberg, intendentti S. Strindberg, tohtori S. E. Åström, Wärtsilä-yhtymä Oy:n Arabian tehdas, pankinjohtaja C. A. Öhman.

Julkaisujaan kaupunginmuseolle jatkuvasti lähettivät: Helsingin Lääkäriyhdistys, Kulutusosuuskuntien Keskusliitto, Københavns Bymuseum, Oslo Bymuseum, Osuusliike Elanto, Oy. Perkko, Stockholms Stadsmuseum, Oy. Stockmann Ab., Suomen Filmikamari, Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta.

Lahjoituksista mainittakoon erikoisesti Wärtsilä-yhtymä Oy:n Arabian tehtaan arvokas lahjoitus, joka sisältää yhteensä 40 eri posliini-, fajanssi- ja keramiikkaesineitä v:lta 1874—1935. Kaupunginmuseo sai valita kokoelman Arabian museon varastoista ja siinä ovat eri tyyli- ja valmistuskaudet hyvin edustettuina. Rouva A. Ranckenin lahja sisälsi arkkitehti A. W. Ranckenin vesivärimaalauksia ja piirroksia, kokoelman Helsinki-aiheista kirjallisuutta sekä vanhan seinäkaapin. Rouva S. Berneriltä vastaanotettiin Helsingiusuvulle kuuluneita perintötekstiilejä ja puvustoesineitä, samoin rouva I. Alaselta muistolahjana periytynyt vapaaherratar Marguerite Mannerheimin lahjoittama hopeainen kello. Pankinjohtaja C. A. Öhman kartutti museon kunnallishistoriallisia kokoelmia lahjoittamalla kunnallispormestari C. A. Örnbergin (1813—1877) muotokuvan kehyksineen. Helsingin historiaa valaisee myös taiteilija Eva Gyldenin lahjoittama valtioneuvos C. W. Gyldenin (1802—1872) muotokuva. Eläinlääkäri H. Stenberg on kirjoittamalla tutkielman: Nutiden bygger på det förflutna. Krönika och släkttavlor över Vederlaxsläkten Stenberg, tehnyt palveluksen Helsingin teollisen historian tutkimukselle. Neiti K. Linder sijoitti museoon eräitä perintöhuonekalujaan ja lahjoitti kokoelmiin Aurora Karamsinia koskevaa aineistoa. Hänen kauttaan saatiin ostaa kokoelmiin kulttuurihistoriallisesti kiintoisa albumi, jonka Helsingfors Syförening v. 1878 lahjoitti kreivitär Adlerbergille.

Muista lahjoituksista mainittakoon vielä Osuusliike Elannon museolle lunastamat ajurinrattaat, jotka aikoinaan ovat kuuluneet pika-ajuri Palotielle ja jotka olivat näytteillä Elannon 50-vuotisjuhlanäyttelyssä Messuhallissa.

Museoon esineitä ostettaessa keskitettiin hankinnat sellaisiin esineisiin, joita välttämättä tarvittiin uuteen kokoelmien näytteillepanoon. Näistä ostoista olivat juhlasalin kristallikruunu ja Ruotsin vallan aikaa edustavaan huoneeseen sijoitetut honkainen kaappi sekä laskulevyllinen pöytä tärkeimmät. Myös hankittiin 1850-luvun huonekaluja sekä otettiin talteen Stansvikin kartanosta kalustot, joita ilman ei kokoelmien uudelleen järjestämistä olisi voitu toteuttaa. Yhä edelleen puuttuu kokoelmista 1800-luvun alkupuolelle tyyppillisiä huonekaluja ja varsinkin nimeltä tunnettujen helsinkiläismestarien valmistamia sisustusesineitä.

Helsingissä valmistetuista hopeatöistä voitiin ostaa vain yksi hopeainen leipäkori. Kupariseppien töistä ostettiin viisi esinettä. Muuten ammattien historian osalta saatiin tyytyä asiakirjoihin ja valokuviiin.

Taideostoista mainittakoon: Magnus von Wrightin jäämistöstä lunastetut Helsinki-aiheiset piirrookset ja Alex Rappin kaksi maalausta v:lta 1916 ja 1917 sekä uutta Helsinkiä edustava Pekka Partasen monotyyppi »Kuusi».

Valokuvaukset ja kuvahankinnat. Kaupunginmuseon työohjelmaan kuului rakennusten ja katu- sekä pihakuvien valokuvaaminen Meilahdessa, Toukolassa, Vanhassakaupungissa sekä Maunulassa. Valokuvaukset suoritti valokuvaaja C. Grünberg. Kapteeni V. S. Salokangas täydensi aikaisempaa Helsingin hautausmaita koskevaa kokoelmaansa sekä valokuvasi Helsingin kuvapatsaita ja veistoksia. Yhtenäisen sarjan muodostavat Sörnäisten kuvat, joitten joukossa on runsaasti satama-aiheita. Hietalahtea ja Tehtaankadun tienoita koskevaa kuva-aineistoa luopastettiin molemmilta mainituilta valokuvaajilta.

Helsingin Yliopiston ylioppilaskunnan kirjastosta hankittiin museolle kuvia ennen kirjastotalon purkamista Kaivotalon tieltä.

Museon kokoelmiin kuuluvista esineistä on kuvattu etupäässä posliineja ja laseja sekä jatkettu taulujen ja piirrosten järjestelmällistä valokuvaamista näytteillepanotyön yhteydessä. Mikrofilmaamalla on kuvattu 65 negatiivia rakennuspiirustuksista ja kartoista. Helsingin kartoista valmistettiin 31 diapositiivia.

Johtaja E. A. Hellmanilta ostettu kokoelma sisälsi myös joukon vanhoja valokuvia. Suomen Kukkasrahaston kautta saatiin kokoelma maisteri V. Kunnaksen keräämiä Helsingin kuvia sekä herra C. Grünbergiltä 89 negatiivia, joiden aiheet ovat Helsingin sotilas-sairaaloista v:lta 1939—1945.

Kokoelmien hoito ja luettelointi. Kertomusvuoden aikana suoritetuista töistä oli kokoelmien hoito vaativin. Tähän oli ryhdyttävä, kun ne muuton jälkeen ja korjaustöiden päätyttyä jälleen voitiin tuoda takaisin museoon. Suurena haittana oli sopivien työhuoneiden ja kunnollisten varastotilojen puute. Niinpä oli huonekalujen korjaukset, verhoilutyöt yms. tehtävä kokoelmahuoneissa joten se hidastutti näytteillepanotyötä. Sähkö- ym. asennustyöt sekä loppuvuonna näytteillepanokaluston asennus- ja maalaustyöt lisäsivät työolosuhteiden hankaluutta. Museo oli koko kertomusvuoden tosiasiallisesti versta, jossa valmisteltiin kokoelmien saamista näytteillepanokuntoon.

Ensimmäinen suuri työ oli vuoden alkupuolella tapahtunut, 1870-luvun Helsinkiä esittävän pienoismallin kiinnittäminen uudelle alustalle ja korjaaminen varastoinnin jäljiltä. Työn suoritti konservattori T. Lindqvist apulaisineen. Erittäin paljon työtä ja huolta vaati myös Stansvikin kartanosta saatujen vanhojen huonekalujen kunnostaminen. Näytteillepantavien laivanmallien hoito uskottiin mallinrakentaja E. Santalalle, joka käytti tehtävään 193 työtuntia. Kultaajamestari A. Savolaisen verstaassa kunnostettiin vanhoja kullattuja kehyksiä 18 kappaletta ja uusia kehyksiä tehtiin museossa saman verran. Tekstiilien ja pukujen korjaus vaati 384 työtuntia. Taiteilija Oskari Niemi konservoi yhteensä 26 maalausta.

Lisäksi toimitettiin myös museon ulkopuolella olevissa varastoissa järjestely- ja siivoustöitä.

Kokoelmien luetteloinnista oli suuritöisin apteekkiosaston selvitys- ja luettelointityö. Esineistä saatiin valmiiksi kortisto, joka sisältää tiedot 861 eri esineestä. Asiantuntija-apua saatiin apteekkari Å. Lydmanilta. Kortiston laati farmaseutti M. Ekman, joka oli mukana myös apteekkikokoelmaa näytteille järjestettäessä. Esineistö on numeroitu ja kalusto kunnostettu. Varastoidut laboratoriovälineet sekä farmaseuttinen kirjallisuus jäivät vielä luettelomatta.

Muista harjoittelijavoimin suoritetuista töistä mainittakoon opiskelija R. Myntin pergamentille laatimat jäljennökset Juhana III:n privilegiokirjasta, jonka alkuperäiskap-

pale on kaupunginarkistossa, sekä jäljennös Valtionarkiston pergamenttikokoelmaan kuuluvasta, Frans Stockmannille 20. 4. 1653 annetusta panttiläänikirjasta. Piirustuksenopettaja A. Leinonen jäljensi näytteillepanoa varten A. Kocken v. 1812 laatiman Helsingin asemakaavan.

Valokuva-arkiston luettelominen jatkui kautta vuoden. Rivirekisteriin puhtaaksikirjoitettu luettelo karttui 1 477 numerolla. Kuva-arkiston hoidosta vastasi toimistoapulainen T. Partanen, joka myös hoiti kuvatilaukset yleisölle. Sanomalehtileikearkistoon saatiin 6 nidettä v:lta 1900—1906. Leikearkisto karttui 2 461 leikkeellä ja sitä oli numeroituna 25 367 hakusanaa. Leikearkiston järjestäjinä ovat muiden töittensä ohella toimineet kassanhoitaja H. Airas ja I. Kuurre.

Toimistotyöt ja yleisönpalvelu. Kertomusvuonna kirjattiin 243 museosta lähetettyä ja 161 museoon saapunutta kirjettä.

Museo toimitti kuva- ym. tarvittavaa aineistoa tutkimus- ja julkaisutarkoituksiin n. 1 000 tapauksessa; eräät kuvatoimituksista olivat hyvin suuritöisiä. Kuvia saivat mm. Osuusliike Elanto 50-vuotisjuhlanäyttelyynsä ja Mannerheimliitto 35-vuotisjuhlanäyttelyynsä.

Ateneumissa 24. 5. avattuun Magnus v. Wrightin 150-vuotisnäyttelyyn lainattiin kaupunginmuseosta 13 Wrightin vesivärimaalausta ja piirrosta.

Vaikka museon kokoelmat olivat suljettuina yleisöltä, järjestettiin opiskelijaryhmille silti tilaisuus tutustua niihin kokoelmahuoneisiin, joissa näytteillepano oli valmiina. Kävijöiden joukossa oli myös sellaisia ulkomaalaisia, joita museon kunnostamistyöt kiinnostivat kuten, paitsi museoväkeä, arkkitehteja ja kunnallismiehiä mm. Tanskasta ja Neuvostoliitosta.

Kaluston hankinnat ja näytteillepanotyöt. Rakennusviraston talorakennusosaston laadittua museon uuden näytteillepanokaluston piirustukset hankki rakennusvirasto kalustoa koskevat tarjoukset, joista hyväksyttiin Oy. Alppi & Tareniuksen tarjous täydennettynä Metallimestarit Oy:n osatarjouksella.

Rakennuskorjaukset ja museon valaistuksen järjestäminen. Hakasalmen huvilan kunnostamistöitä jatkettiin suorittamalla ulkoseinien maalaus. Sivurakennuksissa tervattiin katot. Työn hoiti talorakennusosasto. Talorakennusosasto on yhteistoiminnassa Helsingin kaupungin sähkölaitoksen kanssa hankkinut ja asentanut museoon valaisimet. Valaistuskysymyksiä tutkittiin ja kokeiltiin insinööri N. Jernvallin johdolla. Museon valaisimista osa on Oy. Artek Ab:n, osa Itsu Oy:n valmistetta. Kaapistoihin tulevat valaisimet piirsi talorakennusosaston arkkitehti T. Laine, jonka käsialaa ovat myös näytteillepanokaluston piirustukset.
